

RUSYA'DA YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HAKİM TEMİNATI

Arş. Gör. Ali İbrahim AKKUTAY*

ÖZET

Bu çalışmada Rusya Federasyonunda uygulanmakta olan yargı sistemi bağımsızlık ve hakimlere verilen teminatlar bakımından ele alınmaktadır. Bu bakımdan öncelikle genel olarak yargı bağımsızlığı ve hakim teminatı kavramlarına yer verilmiştir, daha sonra bu kavramların Rusya Federasyonu açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Hukuk devleti, yargı bağımsızlığı, hakim teminatı, Rusya Federasyonu

ABSTRACT

In this study judicial system of Russian Federation is analysed in terms of judicial independence. Firstly judicial independence in general is emphasized and then the view of judicial independence in Russia is handled.

KEY WORDS

Rule of law, judicial independence, Russian Federation

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi

GİRİŞ

Bağımsızlığın ve teminatın, bir hakimin en önemli ihtiyaçlarından biri olduğu konusunda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Bu durum uluslararası hukuk belgeleri tarafından da belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 14/1 maddesi şu şekildedir:

“Bütün insanlar mahkemelerin önünde ve davalarda eşittirler. Yöneltilen suçluluk iddiasıyla veya bir davada hak ve yükümlülükleriyle ilgili karar verilmesinde, herkes kanunla kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve açık bir yargılanma hakkına sahiptir”

Pekin Bildirisi'nin 7. maddesi de yargı bağımsızlığıyla ilgili şu hükme yer vermektedir:

“Hakimler, yargının bağımsızlığını ve doğruluğunu, faaliyetlerinde uygunsuz veya uygunsuzluk olarak görülebilecek davranışlardan kaçınarak muhafaza ederler.”¹

Yargı bağımsızlığı ve hakim teminatı, hukuk devleti ilkesinin sağlanmasında en önemli etkenlerdendir. Zira bağımsızlık olmaksızın hukuk devleti ilkesinin sağlanabilmesi mümkün değildir. Dürüstlük (ki insan zihnindeki bağımsızlığın bir niteliğidir), hayati derecede önemli bir niteliktir. Yargıda, karar alma sürecinde bağımsızlığı sağlayabilecek tek garantidir.²

Bağımsızlıktan yoksun bir hakim, baskı içinde kalarak saçmalıklarla dolanmış bir sessiz sinema oyuncusudur.³ Bir başka ifadeyle eğer hakimlere yönelik olarak yargı bağımsızlığı tam olarak sağlanamazsa, hakim tamamen yalnız kalmış olur, ihtiyaçlarını kimseye anlatamaz, kimseden yardım göremez, dolayısıyla olaylarla birebir baş başa kalır, destekten yoksun kaldığı için de yanlış hareket etmesine yol açabilecek bir sürecin için de kendisini bulabilir.

Dünyanın sayılı büyük devletlerinden birisi olan Rusya da, yargı bağımsızlığı konusunda, kendi hukuk sisteminde son derece önemli bir atılım içinde bulunmaktadır. Çoğu Avrupalı ve Amerikalı yazar tarafından eleştirilen, Rusya'nın hukuk devleti yapısı, biraz bu eleştirilerle biraz da Dünya düzeninin dayatmış olduğu gerçeklerle yerine oturmaya başlamaktadır. Bu bakımdan

¹ <http://www.law.murdoch.edu.au/iejwa/beijst.htm>

² Stephen Colbran, “**Independence and Integrity as a Criterion for Judicial Performance Evaluation**”, Notre Dame Australia Law Review, Vol. 5, 2003, s. 16

³ Colbran, **a.g.m.**, s. 18

Rusya’nın hukuk devleti olma süreci ve bunun gereği olarak da Rusya’da yargı bağımsızlığının ve hakim teminatının ele alınması yerinde olacaktır.

I. RUSYA FEDERASYONUNDA DEMOKRASİ ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞME VE HUKUK DEVLETİ İLKESİNDEKİ GELİŞİM

Rusya’nın komünizmden bu tarihe kadar olan geçiş sürecini ve daha ileri bir reformun ne şekilde ele alınması gerektiği konusu tam bir muammadır. Seçilen herhangi bir alanda, örneğin Rus nüfusunun sağlık ve servet durumu, iç gelir dağılımı, endüstriyel üretim, Rus ekonomisindeki yerli ve yabancı yatırımlar, makro ekonomik denge, demokratik kurumların kurulması, sivil toplumun gelişimi- Rusya son derece çetin ve zorlu bir süreç geçirmektedir ve yakaladığı başarılar da çok fazla değildir.⁴ Bu süreçte yargının yeri de son derece önemlidir. İşte bu nedenle Rusya’daki toplumsal süreç içerisinde yargının yeri ve önemi ele alınacaktır.

A. RUSYA’NIN YASAL VE ANAYASAL TEMELLERİ

1980’li yılların sonundan itibaren Rusya’da devrim niteliğinde değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerin en önde gelenlerinden birisi de hukukun temel bir amaç olarak yüceltilmesi olmuştur. Zira hukukun etkili bir şekilde uygulanmasının sivil toplumun korunmasını ve siyasal çoğulculuğun oluşturulmasını sağlayacağı düşüncesi hakim olmuştur. Yalnız hukukun beklenen şekilde uygulandığını söyleyebilmek pek mümkün olamamıştır.⁵

Bütün Doğu Avrupa ülkelerinin toplumsal yapılarını hukuka dayalı bir şekilde değiştirme çabalarında olduğu gibi, Rusya, en büyük mücadelelerle karşı karşıya kalmıştır. Bağımsız bir hukuk kültürünün yoksunluğu ve yüzyıllardır süre gelen dereceye göre ayrıcalıklara sahip olma yapısı bunda en büyük etken olmuştur.⁶ Rusya’da devlet ve hukuk ilişkisi ülke tarihinde farklı dönemlere göre değişiklikler göstermiştir. Önceleri devletin hukuka göre daha üstün ve öncelikli bir konumu olduğu kabul edilmekteyken, bugün büyük bir çoğunlukla hukukun devletten daha öncelikli bir konumu olduğu kabul edilmektedir.⁷

⁴ Alan Rousso, “**Russia’s Transformation: The Prospects for Democracy**”, Brown Journal of World Affairs, Vol 7, 2000, s. 107

⁵ Inna Ulitsky, “**Legal and Constitutional Basis for the Development of the Rule of Law in Russia**”, Bulletin of the Australian Society of Legal Philosophy, Vol. 18, 1993, s. 69

⁶ Ulitsky, **a.g.m.**, s. 70

⁷ Yuri A. Tikhomirov, “**Basic Elements of the Federation of Russia**”, Louis – Warsaw Transatlantic Law Journal, Vol. 1995, s. 207

Rusya Anayasası'nın beşinci maddesi, federasyon yapısı göz önüne alınarak beş temel prensip üzerinde durmaktadır. Bunlar: devletin bütünlüğü, devletin erklerinin birliği, federal ve yerel birimlerde kullanılan yetkilerin sınırlandırılması, ulusların eşit haklara ve self determinasyon hakkına sahip olması, Federasyonu oluşturan birimlerin eşitliğidir.

Bu prensipler, tam anlamıyla uygulanamamaktadırlar.⁸ Zira bazı yerel birimlerin yaptıkları yasama işlemleri tamamen bölünmeye yönelik nitelikler göstermektedir. Dolayısıyla, federasyon genelinde hukuk devleti ilkesinin uygulanması ve bağımsız bir yargılama sonucu tarafsız kararların ortaya çıkabilmesi çok da kolay olmamaktadır.

B. RUSYA FEDERASYONUNDA HUKUK DEVLETİ İLKESİ

1. Genel Olarak Hukuk Devleti

Hukuk devleti ile ilgili tartışmalar ister istemez bir takım farklı tartışmalarla başlar. Bunlardan ilki konunun çok değişik tanımlarının bulunmasıdır. Kimileri hukuk devleti ilkesini belirli öğeleri bir araya getirerek tanımlarken, kimileri de hukuk devletinin kendine has bir takım öğelerinin olduğunu kabul etmektedir.⁹

Hukuk devleti denildiği zaman, hukuku devlet kavramıyla birleştirmenin uygunluğu arayışı söz konusudur. Bir yandan hukuk devletten kaynaklanmakta, diğer yandan da devlet hukukun belirlediği sınırlar içerisinde varlığını ve işlevlerini sürdürmektedir.¹⁰ Bu bakımdan hukuk devleti çağdaş demokratik uygarlığın en önemli aşamalarından biridir. Zira vatandaşların devlete karşı güven beslemeleri ve kendi kişiliklerini korkusuzca geliştirebilmeleri, ancak hukuk güvenliğinin sağlandığı bir hukuk devleti sistemi içinde mümkündür.¹¹

Doktrinde hukuk devleti ilkesinin taşıması gereken özellikler arasında değişik sınıflandırmalar bulunmaktadır.¹² Bu sınıflandırmaların hepsinde ortak

⁸ Tikhomirov, **a.g.m.**, s. 207

⁹ Kathryn Hendley, "Assesing the Rule of Law in Russia", *Cardozo Journal of International and Comparative Law Journal*, Vol. 14, 2006, s. 347

¹⁰ Ender Ethem Atay, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 68

¹¹ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, 2004, s.113

¹² Özer'e göre hukuk devleti ilkesinin gerekleri şunlardır: 1. Temel hak ve hürriyetlerin güvence altına alınması, 2. Mahkemelerin Bağımsızlığı ve hakim teminatı, 3. Kanunların Anayasa'ya Uygunluğunun kontrolü, 4. İdarenin Her türlü faaliyetinin yasalarla düzenlenmesinin gerekliliği, 5. İdarenin faaliyetleriyle şahıslara ve kuruluşlara verdiği zararları tazmin etmek zorunda oluşu, 6. İdarenin kazanılmış haklara riayet etme zorunluluğu (bkz. Attila

olan özellikler, temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması ile, idarenin yargısal denetimi ve hiç şüphesiz yargının bağımsızlığı ve hakim teminatıdır.

2. Hukuk Devleti İlkesi’nin Rusya’daki Görünümü

Rusya Anayasası’nın 1. maddesine göre: “*Rusya, hükümet şekli cumhuriyet olan demokratik federatif hukuk devletidir.*” Buna göre Rusya Anayasası birinci maddesiyle hukuk devleti olduğunu açıkça ifade etmekte ve doktrinde hukuk devleti olmanın hem bir unsuru hem de olağan bir sonucu olan yargı bağımsızlığının sağlanmasını daha birinci maddesiyle başlayarak kabul etmektedir.

Bugünkü görüntüsüyle Rusya son derece değişik bir yapı sergilemektedir. Sovyetler Birliği’nin dağılmasından bu yana devlet inşası tamamlanmış gibi gözükse de hala temel bir takım eksiklikler göze çarpmaktadır. Zira Rusya’nın Emperyalist Rus İmparatorluğu yapısı, Sovyetler Birliği döneminden gelen geleneği ve şu an uygulamaya çalıştığı Batı modelleri çeşitli açılardan Devlet’in kurumsallaşmasının kaynağını oluşturmakta ve iç dinamikte ciddi tezatlar göze çarpmaktadır.¹³ Rusya, geçen yüzyılda dünya tarihinde gözle görülür nitelikte büyük etkiler yaratırken, kendi içinde de büyük kargaşalar ve mücadeleler yaşamıştır. Rus toplumunun temel yapısı deprem niteliğinde ciddi değişiklikler yaşamış; feodal bir monarşiden totaliter bir diktatörlüğe ve oradan bugün vücut bulan kırılğan, her an bozulabilir demokratik bir yapıya sahip olmuştur.¹⁴

Özer, **Anayasa Hukuku(Genel İlkeler)**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2005, s. 104 – 111); Atay’a göre, hukuk devleti şu gerekleri yerine getirmek zorundadır: 1. Temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması, 2. Devlet Organlarının İşlemlerinin Yargısal Denetimi, 3. Kazanılmış Haklara Saygı İlkesi, 4. Kanunsuz Suç ve Ceza Olmaz İlkesi, 5. Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Yargıç Güvencesi, 6. İdarenin Yargısal Denetimi, 7. Kuvvetler Ayrılığı İlkesi, 8. Kanunların Genelliği ve Soyutluğu, 9. Eşitlik, 10. İdarenin Kanuniliği ve Tarafsızlığı, 11. İdarenin Sorumluluğu (bkz. Atay, **a.g.e.**, s. 72 – 101); Günday’a göre Hukuk Devletinin gerekleri şunlardır: 1. Temel Hak ve Özgürlüklerin güvence altına alınmış olması, 2. Kanunların Anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi, 3. Kanuni İdare İlkesi, 4. Devlet faaliyetlerinin belirliliği ilkesi, 5. İdarenin yargısal denetimi, 6. Mahkemelerin bağımsızlığı ve yargıç güvencesi, 7. İdarenin mali sorumluluğu (bkz. Metin Günday, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2004, s. 38 – 50); Özbudun’a göre Hukuk Devleti ilkesinin özellikleri şunlardır: 1. Yürütme İşlemlerinin Yargısal Denetimi, 2. Yasama İşlemlerinin Yargısal Denetimi, 3. Yargı Bağımsızlığı, 4. Kanuni Hakim Güvencesi, 5. Ceza Sorumluluğu, 6. Hukukun Genel İlkelerine Bağlılık (bkz. Özbudun, **a.g.e.**, s. 114 – 123)

¹³ Robert Sharlet, “**Reinventing the Russian State: Problems of Constitutional Implementation**”, John Marshall Law Review, Vol. 28, 1994 – 1995, s. 775

¹⁴ Shawn S. Cullinane, “**Can the Constitutional Court of the Russian Federation Lead the Way to the Creation of a True Democratic Society in the New Russia in the 21st Century**”, Touro Law Review, Vol. 17, 2000 – 2001, s. 404

Rusya’da bağımsız bir yargı ve etkin işleyen bir mahkeme sistemi yarata-mamak ve hukuk devleti ilkesinden temellenen bir toplum oluşturamamak ya-zarların üzerinde durduğu en önemli sorunlardan birisi olarak gözükmektedir. Yazılan ve uyarlanan düzenlemeler¹⁵ son derece yerinde gözükmekle beraber, uygulamada, öngörülen kurumsallaşmanın yapılmasına, özellikle polis güçleri ve sivil hizmetler alanında, çok az önem verilmesi sebebiyle yeterli randıman alınamamaktadır. Mahkemeler hayli politize bir yapıdadırlar ve yolsuzlukla her hükümet döneminde hukuku uygulamakla yükümlü birimler arasında gü-nün gereği olarak karşılaşmaktadır.¹⁶

Rusya’da tek neden olmamakla beraber, komünist kurallara dayalı bir sis-temden gelinmesi, tutarlı bir demokrasi kültürünün oluşmasını engelleyen en önemli nedenlerdendir. Zira, komünizm, otokrosiye ve mutlakiyetçiliğe dayalı bir sistemin oluşması sonucunu doğurmuştur. Böyle bir sistem içerisinde de bireyler izole edilerek onların ihtiyaçlarından ve görüşlerinden uzak yasal dü-zenlemeler yapılmıştır.¹⁷

Hukuk, Rusya’da aralıklı bir tarihsel süreç geçirmiştir. Sovyet dönemin-de Komünist Parti, hukuku göstere göstere etkili bir araç olarak kullanmıştır. Bu durum ancak 1980’lerde Gorbaçov’un hukuka dayalı devlet hedefini or-taya koymasıyla değişmeye başlamıştır. Hem Yeltsin hem de Putin bu hedefe ulaşmaya çalıştıklarını belirtmiş; ancak yapmış oldukları faaliyetler, sözleri-nin sorgulanması sonucunu doğurmuştur.¹⁸ Bugün için Rusya’da hukuka da-yalı devlet terimi(Batı demokrasileri göz önünde tutulduğunda) son derece tartışmaya açık bir kavramdır. Zira bu kavram Rus toplumunda hukuk için son derece önemli bir reform niteliği taşımaktadır ve fikir olarak bağımsız bir yargıya giden yollar açılmaya çalışılmaktadır. Ancak açıktır ki düşüncelerden çok somut olarak yapılacaklar önemlidir.¹⁹ Gorbaçov’la başlayan hukuk re-formu Yeltsin’in hukukun ön plana çıktığı bir demokrasi ve piyasa ekonomisi

¹⁵ Örneğin Anayasa’nın 15. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir: “2. Devlet hakimiyeti organ-ları, yerel yönetim organları, yetkili kişiler, vatandaşlar ve onların birlikleri Rusya Federas-yonu Anayasası’na ve kanunlara uymakla yükümlüdürler.” Şüphesiz bu düzenleme hukuk devleti ilkesi açısından son derece yerinde olan ve bulunması gereken bir düzenlemedir. Za-ten Rusya’nın yapmak istediği hukuk ve demokrasi reformu çerçevesinde Batılı ülkelerden alınarak Anayasa’ya konmuş bir düzenlemedir. Asıl problem demokrasi kültürünün oturma-mışlığı ve yeterli kurumsallaşmanın yapılamamış olmasıdır.

¹⁶ Rousso, **a.g.m.**, s. 109

¹⁷ Ulitsky, **a.g.m.**, s. 74

¹⁸ Hendley, **a.g.m.**, s.351

¹⁹ Hendley, **a.g.m.**, s.353

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

oluşturma çabasıyla devam etmiştir; bu amaçla kurumsal yapılanma tamamen hukuk temelli olarak oluşturulmuştur. Rus siyasetçilerin, konu hakkındaki tecrübesizliği onları, kanunların yapılması aşamasında Batı’lı danışmanlarla çalışmaya itmiş; ancak adı geçen danışmanlar Rusya’nın önceden bir demokrasi kültürüne sahip olmadığı gerçeğini göz ardı ederek, toplumun gereklerine uygun bir yapılanmanın oluşmasını sağlayamamıştır. Dolayısıyla da toplum ve uygulayıcılar tarafından benimsenmeyen veya uygulanmasında isteksiz olunan bir düzenleme ortaya çıkmıştır.²⁰ Dolayısıyla yeterli kurumsallaşma oluşmadan Rusya’da tam anlamıyla bağımsız bir yargının ve hukuk devletinin olduğundan söz edebilmek çok da kolay değildir.²¹

Yargı bağımsızlığına sahip olmak bu noktada birtakım kurumsal ve usule dair ihtiyaçları içinde barındırır. Bunlar: hakimin uyuşmazlığı sonlandırırken uyması gereken kuralları yerine getirmesi, hükümetin her faaliyetinin mahkemelerce hukuka aykırı olup olmadığının belirlenebilmesi ve mahkemelere erişimin sağlanmasıdır. Bunun dışında yasama organının demokratik, profesyonel bir yapı arz etmesi gerekmektedir.²²

Rusya’da hukuk sistemi son on yıl içerisinde gösterdiği evrimde, sıradan olaylarda hukuka uygun davranılması ve kanunların tam anlamıyla uygulanması ve dikkat çekici durumlarda, etkilenecek olan gücün çıkarlarını korumak yönünde rahatlıkla maniple edebildikleri dualist bir hukuk sistemi gözümüze çarpmaktadır.²³

Devlet, kendini, kuralları kendi koymuş olması itibarıyla hukuka ikinci dereceden bağlı hissetmektedir. Bu durumda yargıçların hukuku uygularken hükümetin araçları haline gelmeleri, sıradan bir sonuç olabilmektedir. Ayrıca Rusya’da her an parlamenter diktatörlüğe dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bir parlamenter çoğulculuk vardır.²⁴

Hukuk devleti hiç şüphesiz hükümetin, yaptığı işler ve bulunduğu faaliyetlerde, hukuka bağlı olmasını²⁵ ve hukuka uygun davranıp davranmadığının denetlenmesini gerektirir.²⁶ Halbuki Rusya’da hükümet kendisini kanuna

²⁰ Ulitsky, **a.g.m.**, s. 72

²¹ Cullinane, **a.g.m.**, s. 405

²² Ulitsky, **a.g.m.**, s. 71

²³ Hendley, **a.g.m.**, s.351

²⁴ Ulitsky, **a.g.m.**, s. 73

²⁵ Cullinane, **a.g.m.**, s. 406

²⁶ Ulitsky, **a.g.m.**, s. 80

bağlı sayma konusunda tutarlı bir uygulama sergilememektedir. Bürokrasinin çeşitli tabakalarında hukuka aykırı kararlar alınabilmekte ve bu kararlar yukarıda da belirtildiği üzere önemli bir etki yaratacak olursa, yargı denetimine tabii tutulurken, tamamen idarenin ve hükümetin çıkarlarına göre kararlar çıkarılmaktadır.

Görüldüğü üzere Rusya’da bir demokrasi arayışı devam etmektedir. Tarih boyunca süregelen alışkanlıklar bir anda toplumsal ve siyasal hayattan silinmemekte, söz konusu durum da ülkenin hukuk sistemine ve düzenine etki etmektedir. Gerçekten de kağıt üzerinde yapılanlar son derece yerinde gözükmele beraber, uygulamada Rusya’nın gerekli kurumsallaşmayı gösteremediği bu nedenle bir demokrasi açığı bulunduğu göze çarpmaktadır. Bütün bu hususlar da hukuk devleti ilkesinin yeterince anlaşılmadığını ve etkili bir şekilde uygulanmadığını gözler önüne sermektedir. İşte yargı bağımsızlığı bu aşamada, hem hukuk devleti ilkesinin gelişmesi için bir araç, hem de hukuk devleti ilkesinin yerleşebilmesi için olması gereken bir olgudur.

C. KUVVETLER AYRILIĞI PRENSİBİ VE RUSYA

Bağımsız bir yargının olabilmesi için gereken öncelikli özelliklerden birisi de kuvvetler ayrılığı prensibidir. Buna göre yasama, yürütme ve yargı yetkileri birbirinden ayrı olmadıkça, yargının diğer erklerin hukuka uygun davranmasını kontrol etmesi mümkün olamayacaktır.

1. Kuvvetler Ayrılığı Kavramı

Hukuk devleti ilkesi açısından en önemli özelliklerden birisi de kuvvetler ayrılığı ilkesidir. Rusya’da da yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirlerinden ayrı olduğu kabul edilmiştir. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin en önemli sonucu ise yargının bağımsızlığıdır. Bu bağımsızlık zaten hukuk devleti ilkesinin kendi yapısının içinde yatar.²⁷

Kuvvetler ayrılığı bir politika sanatı ilkesi olup, kamu hizmetlerinin iyi işleyebilmesi bakımından olduğu kadar, devlet tarafından, kişi hürriyetlerine saygılı olunması bakımından da , çeşitli devlet fonksiyonlarının (ki bunlar yasama – yürütme ve yargıdır), birbirlerine karşı, belli bir bağımsızlığı olan organlar tarafından kullanılmasıdır.²⁸ Yani günümüzde kuvvetler ayrılığı deyimini kullanırken kastedilen ve pozitif hukuk verilerine göre anlaşılması gereken, gerçekte fonksiyonlar ayrılığıdır. Bir başka ifadeyle, devlet iktidarı-

²⁷ Ulitsky, a.g.m., s. 70

²⁸ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınları, Beşinci Baskı, İstanbul, 1998, s. 387

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

nın çeşitli fonksiyonlarının, aralarında bir işbirliği bulunan değişik organlarca yerine getirilmesidir.²⁹

Bu ilke uyarınca, yukarıda bahsedilen hususlar çerçevesinde, devletin uyguladığı veya uygulamak zorunda olduğu yasama, yürütme ve yargı³⁰ fonksiyonlarının uzmanlaşmış farklı organlar tarafından yerine getirilme zorunluluğu vardır. Ancak uzmanlaşmanın ötesinde en önemli husus, her bir organın diğerine karşı bağımsızlığının olmasıdır. Böylece devletin bütün yetkilerinin tek bir organda toplanması durumunda kötüye kullanılabilceği düşüncesinden hareketle, kuvvetlerden birinin despotizme dönüşmesi eğilimi halinde; diğer otoritelerden birinin karşı koymasının sağlanması düşünülmektedir.³¹

Kuvvetler ayrılığı ilkesinin tam olarak gerçekleştirilmesi özellikle yargı bağımsızlığı açısından son derece önemlidir. Zira bağımsız bir yargıdan söz edilebilmesi için her şeyden önce, idarenin telkinlerinden ve yönlendirilmiş bir yargı gerekmektedir. Aynı şey yasama organıyla ilişki bakımından da geçerlidir. İdare’nin yönlendirmeleriyle onu yargılayan bir yargının veya anayasal denetimle sorumlu yargı organlarının yasama organına bağımlıyken onun işlem ve tasarruflarını denetlemesinde bağımsız davrandığı söylenemeyecektir.

2. Rusya’da Hukuk Devleti ve Yargı Bağımsızlığı Açısından Kuvvetler Ayrılığı Prensibi

Rusya Anayasası eşit olmayan bir denge oluşturarak yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçlü kuvvetler ayrılığı prensibini benimsemiştir.³² Yasama ve yürütme organları 1993 Anayasasıyla yeniden düzenlenmiş olmasına rağmen, özellikle geçiş döneminde daha da sağlamlaşan ve ilgi odağının üzerinde olduğu çok güçlü bir yürütme organıyla karşılaşmaktadır.³³

Ayrıca Rusya’da kuvvetler ayrılığı bir başka görünüm daha sergilemektedir. Buna göre bahsedilen ayrılığın temel yansımaları şunlardır: Federasyon ile egemenlik sahası içinde bulunan çeşitli yerel yönetimlerle³⁴ yürütme yet-

²⁹ Özbudun, **a.g.e.**, s. 171

³⁰ Özer, **a.g.e.**, s.115

³¹ Atay, **a.g.e.**, s. 97

³² Rusya Anayasası’nın 10. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır: “Rusya Federasyonunda devlet hakimiyeti; yasama, yürütme ve yargı ayrılığı esasında gerçekleştirilir. Yasama, yürütme ve yargı organları bağımsızdırlar.”

³³ Sharlet, **a.g.m.**, s. 777

³⁴ Anayasa’nın 12. maddesi yerel yönetimlerle ilgili olarak şu genel kuralı koymaktadır: “Rusya Federasyonunda yerel yönetim tanınır ve güvence altına alınır. Yerel yönetimler kendi

kilerinin paylaşılması, federal otoriteye ve yerel otoriteye ait olan hususların sayılarak belirlenmesi, federal hukukun üstünlüğü ve federal hukuk ile diğer kanunların uygulanmasındaki istikrarsızlığın giderilmesi.³⁵

Ancak her şeye rağmen Rusya Anayasası'nın 11. maddesinin birinci fıkrası son derece önemli bir yer tutmaktadır: “1. Rusya Federasyonunda devlet hakimiyeti; Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, Federal Meclisi (Federasyon Konseyi ve Devlet Duması), Rusya Federasyonu³⁶ Hükümeti ve **Rusya Federasyonu mahkemeleri tarafından gerçekleştirilir.**” Madde metni uygulamada sorunlar bulunsa da çok açık bir hususu göz önüne sermektedir. Buna göre, yargı devletin hakimiyetinin göstergelerinden birisidir ve yargının bağımsız olmaksızın, etki altında karar vermesi, devletin egemenliğinin sarsılması anlamına gelecektir. Rusya, bütün hususlar bir kenara bırakılsa dahi egemenliğini kaybetmemek için, yargının ayrılığını tam olarak gerçekleştirmek ve bağımsızlığını sağlamak zorundadır.

Özellikle doksanların başındaki geçiş sürecinde, yasama organında yeni yapıyı oluşturan yasa koyucuların, Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden sonra yürütme organının içinde çok çeşitli görevlerde bulunmuş olmaları, yürütme-yi güçlendiren ve yargıyı yürütmeyi denetleme konusunda çekingen davranmaya iten bir yapının oluşturulmasını açıklamada önemli bir yer teşkil etmektedir. Yargı yürütmeye dair kanunların uygulanması bakımından daha bilgili olmasına rağmen, çok da işlevsel bir konumda bulunamamaktadır.³⁷

Rusya'nın farklı kültürleri egemenliği altında bulundurması ve komünist gelenekten geliyor olması, kuvvetler ayrılığının günlük anlamından farklı bir şekilde değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Zaten imparatorluk geleneğinden gelen ve tarihi boyunca despot ve mutlakiyetçi bir yönetimi benimsemiş bir devletin, hukuk devleti ilkesini ve kuvvetler ayrılığını etkili bir

yetkileri çerçevesinde serbesttirler. Yerel yönetim organları, devlet hakimiyet organları sisteminde dahil değildirler.”

³⁵ Tikhomirov, **a.g.m.**, s. 207

³⁶ Bununla beraber Rusya Federasyonu Anayasası'nın 71. maddesi ilginç bir hüküm getirmektedir. Adı geçen maddenin 5. fıkrasına göre, “*Yasama, yürütme ve yargı hakimiyetinin federal organları sisteminin oluşturulma ve faaliyet biçiminin belirlenmesi; federal devlet organlarının oluşturulması*”, yetkisi Rusya Federasyonu'na verilmiştir. Görüldüğü üzere, Yargı'nın çalışma alanı ve görevlerinin belirlenmesi, hatta oluşturulması ve ihtiyaçlarının giderilmesi doğrudan yasama organına verilmemiştir. Bu düzenlemeyle yürütme organı da yargı organlarının oluşturulmasına ve faaliyet alanlarının belirlenmesine etkide bulunabilir tarzında bir sonuca da ulaşılabilir.

³⁷ Sharlet, **a.g.m.**, s. 778

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

şekilde hayata geçirebilmesini beklemek çok da yerinde değildir. Zira bugüne kadar yetkilerini sınırlamamış yönetici bir sınıfın, birdenbire kendisinin denetlenmesinin yolunu açması neredeyse imkansızdır.

Son zamanda yapılan yasal düzenlemeler demokrasi kültürünün biraz da olsa benimsenmeye başladığının göstergesidir. Ancak uygulama yine de yeterli değildir. Bunun da nedeni yargı bağımsızlığının sağlanamamış olması ve idarenin denetimindeki aksaklıklardır. Bu bakımdan aşağıda ayrı bir bölüm olarak, Rusya’da yargı bağımsızlığı ve hakim teminatı incelenecek, yukarıda bahsedilen konular bakımından da ayrıca bir değerlendirme yapılacaktır.

D. RUSYA’NIN YARGI SİSTEMİ

Rusya Federasyonunda yargılama yetkisi sadece mahkemelere tanımıştır. Mahkemeler faaliyetlerini Anayasa’ya ve Medeni, İdari ve Cezai yargılama usullerine göre yerine getirirler. Yargı sistemi asıl olarak anayasa mahkemeleri, genel mahkemeler ve özel ticaret mahkemeleri olmak üzere üçlü bir yapılanma göstermektedir.

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi’nin görevi, kanunların ve diğer düzenlemelerin Rusya Federasyonu Anayasası’na uygunluğunu denetlemek, federe birimlerin anayasa mahkemelerinin görevleri federe birimlerdeki yasal düzenlemelerin federe birim anayasalarına veya şartlarına uygunluğunu denetlemektir.

Genel mahkemeler, bireyler arasındaki hukuk uyuşmazlıklarını, ceza davalarını, bireylerle devlet otoriteleri arasındaki uyuşmazlıkları çözümlenmekle yetkili mahkemelerdir. Bu mahkeme sisteminin en yüksek temyiz mercii Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi’dir.

Ticaret mahkemeleri (Arbitrazh mahkemeleri) dört dereceli bir yapıya sahiptir. İlki federe birimlerin her birinde yer alan ticaret mahkemeleri, ikinci derece ticari itiraz(20 adet) mahkemesi, üçüncü derece bölge ticaret mahkemesi (10 adet), ve en üstte de Rusya Federasyonu Yüksek Ticaret (Arbitrazh) Mahkemesi yer almaktadır.

Bir de Rusya Federasyonu Uluslararası Ticari Tahkim Hakkında Kanun uyarınca devlet mahkemelerinin yerine özel ticari tahkim kurulmasına (hem ad hoc hem de kurumsallaşmış) izin verilebilir.

II. YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HAKİM TEMİNATININ RUSYA'DAKİ UYGULAMASI

A. YARGI BAĞIMSIZLIĞI KAVRAMI

Bugün için bilim adamları ve göze çarpan yüksek mahkeme yargıçları, yargı bağımsızlığı kavramının tanımlanması üzerinde son derece büyük bir zaman harcamaktadırlar. Ancak hiç şüphesiz hiçbir makalede veya çalışmada doktrindeki bütün yazarlarca yargı bağımsızlığının tam olarak üzerinde uzlaşmış bir tanımı yapılmamıştır. Bununla beraber tanımlar iki nokta üzerine kurgulandırılmaktadır: Devlet'in kurumsal yapılanması ve uygulama.³⁸ Yani yargı bağımsızlığının iki yönü vardır. Bunlardan birincisi gerekli kurumsal yapılanmanın oluşturulması, bu yönde kanunların çıkarılması, hakimin bağımsızlıktan sapmamasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması vs. Tabii bu husus çok önemli olmakla beraber daha da önemlisi yapılan düzenlemelerin kağıt üstünde kalmaması oluşturulan kurumsal yapılanmanın işlevsiz olmasıdır.

Yargının bağımsızlığı denildiği zaman, hakimlerin hiçbir dış müdahaleye baskıya maruz kalmaksızın, tamamen kanuna ve hukuka uygun olarak vicdaniyla baş başa kalarak karar vermesi anlaşılmaktadır. Zira hakimin karar vermesine bir müdahalenin olduğu söylendiği takdirde, hakimin bağımsızlığından bahsedebilmek mümkün olmayacaktır.³⁹ Söz konusu bağımsızlıktan anlaşılması gereken de daha teknik ve uygulamaya yönelik bir bakışla, hakimlerin, yasama ve özellikle yürütme organına bağlı olmamaları, bu organlardan bağımsız olmaları ve bu organların hakimlere emir ve talimat verememeleri ya da tavsiyede bulunamamaları anlamına gelir.⁴⁰ Yargı bağımsızlığının temelinde yatan düşünce, yargının görevini yerine getirmesi sırasında iktidar sahiplerinden gelebilecek müdahalelerden uzak tutulmasıdır. Bahsedilen durum, anayasal ve demokratik devlet anlayışının en üstün uygulanma biçimidir. Bu uygulamanın olmaması durumunda, yani dışarıdan gelebilecek etki ve baskılara karşı korunmadığı sürece, hakimden adaleti hukuka uygun bir şekilde ve tarafsız olarak dağıtması beklenemez.⁴¹

³⁸ Brian K. Landsberg, "The Role of Judicial Independence", Pacific McGeorge Global Business and Development, Vol. 11, 2006, s. 331

³⁹ Özer, a.g.e., s. 243

⁴⁰ Baki Kuru, **Hakim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1966, s. 6

⁴¹ Atay, a.g.e., s. 94

B. YARGI BAĞIMSIZLIĞI VE HUKUK DEVLETİ İLİŞKİSİ

I. bölümde ele alınan hukuk devleti ilkesi, aynı zamanda Rusya’daki görünümüyle beraber incelenmişti. İşte bahsedilen hukuk devleti ilkesi yürütmenin keyfi ve ayrımcı uygulamalarına karşı iki koruma sağlar. Öncelikle mahkeme önünde yargılanan tarafların kimliklerine bakılmaksızın, uyumsuzluğun çözümü esnasında hangi kuralların uygulanabileceği öngörülebilir olur. Bunun dışında ise yargının bağımsızlığı sağlanarak, yürütmenin denetlenmesi sağlanmış olur.⁴²

Hukuk devletinin insan haklarına saygıyı ve adil bir hukuk düzenini kurmayı⁴³ amaçlaması nedeniyle devletin bütün organlarının işlemlerinin hukuk kurallarına uygun olması ve onun öngördüğü çerçeve içerisinde olması gerekmektedir. Yani hukuk devleti, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağımlı devlettir ve devlet organlarının işlem ve eylemlerinin yargısal denetimi hukuk devleti ilkesinin diğer unsurlarının teminatıdır. Bu açıdan bakıldığı takdirde de yargı denetiminin kendisinden beklenen amacı gerçekleştirebilmesi, bu denetimin hakimlik teminatına sahip bağımsız mahkemelerce yapılması ile mümkündür.⁴⁴

Bu anlamda yargı bağımsızlığı, yargının üstünlüğü ile de ele alınmalıdır. Zira herhangi bir zamandaki siyasal baskılardan yargının uzak tutularak hukuk devletinin garanti edilmesi için, yargı bağımsızlığı ve yargının üstünlüğü bir arada bulunmalıdır.⁴⁵ Zaten biri olmadan diğersinin varlığından söz edebilmek mümkün görünmemektedir.

Yargı bağımsızlığı, genel olarak özgürlüğü ve dış faktörlerin etkisinden uzak olmayı ifade etmektedir. Bu anlamda yargının bağımsızlığının sağlanması ve hukuk devleti ilkesine bağlı kalınması, o ülkenin temel hak ve özgürlükler bakımından ve sosyal ve ekonomik⁴⁶ bakımdan gelişmesinde en önemli rolü oynayacaktır.⁴⁷

⁴² David Boies, “**Judicial Independence and the Rule of Law**”, Washington University Journal of Law & Policy, Vol 22, 2006, s. 57

⁴³ Gavin Drewry, **Judicial Independence in Britain: Challenges Real and Threats Imagined, in Constitutional Studies – Contemporary Issues and Controversies**, Editör Robert Blackburn, Mansel Publishing, New York, 1992, s. 151

⁴⁴ Atay, **a.g.e.**, s. 93

⁴⁵ Boies, **a.g.m.**, s. 62

⁴⁶ John Alder, **General Principles of Constitutional and Administrative Law**, Palgrave Macmillan Company, New York, 2002, s. 97

⁴⁷ Landsberg, **a.g.m.**, s. 335

C. YARGI BAĞIMSIZLIĞININ RUSYADAKİ GÖRÜNÜMÜ

1. Rusya’da Yargı Bağımsızlığı’nın Tarihsel Gelişimi

1864 yılında yapılan hukuk reformu, Rusya’nın hukuk sistemini radikal bir biçimde değiştirmiştir. Bu reformun en önemli parçalarından birisi de yargı bağımsızlığı olmuştur. 1830’lu ve 1850’li yıllarda hukuk eğitimi ve birkimi son derece sınırlı olan bir grup bürokratin yönlendirmesi ile kökten bir reform yapmak yerine varolan hukuk düzeninde değişiklikler yapılması yolu tercih edilmiş; ancak yapılan girişimler başarılı olamamıştır. 1855 yılında ki Kırım Savaşında Osmanlı, İngiliz, Fransız ve Avusturyalı güçler tarafından mağlup edilen Rusya’da, artık ekonomik, siyasi ve sosyal yapıların yetersizliği iyiden iyiye ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine 20 Kasım 1864 yılında Devlet Meclisi’nin kabul ettiği Yargı Kanunu yayımlanmıştır.⁴⁸

Bu reformun en önemli temel taşlarından birisi, yargı fonksiyonunun diğer devlet fonksiyonlarından ayrılmasının ifade edilmesi olmuştur. Yargı Kanunu’na göre Adalet Bakanlığı’na bağlı ve belirli bir hiyerarşik yapıya sahip mahkemeler kurulmuştur. Buna göre iki tür mahkeme vardır. İlki İngiliz Sisteminden de etkilenerek konulmuş olan, küçük dereceli hukuk ve ceza davalarına bakmakla yükümlü sulh hakimliği, diğeri ise bölge mahkemelerini, ara mahkemeleri ve senatonun temyiz bölümü olan genel yargıdır.⁴⁹ Bu sayede, yeni hukuk sistemi her ne kadar bütün sorunlara bir çözüm getirememişse de pek çok fayda sağlamıştır.⁵⁰

Doğal olarak yeni bir yargı düzeninin oluşturulması yeni bir kurumsallaşmanın gerçekleştirilmesi sorunsalını da beraberinde getirmiştir.⁵¹ Gerçekten de Rusya’da eskiden beri devam eden kurumsal yapılanma artık yetersizliğini göstermiş, bunun yerine bambaşka bir oluşuma gidilmesi düşünülmüştür.

Reformcular özellikle bağımsız bir yargının oluşturulması için büyük bir çaba sarf etmişlerdir. Belirgin bir bağımsızlığın tanınmasının Rusya’ya büyük yarar sağlayacağı ve bu amaçla kanunların yanı sıra kurumsal bazda da gereken düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerektiği her fırsatta ifade edilmiştir.

⁴⁸ Thomas E. Plank, “**The Essential Elements of Judicial Independence and the Experience of Pre – Soviet Russia**”, William & Mary Bill of Rights Journal, Vol. 5, Issue 1, 1996 – 1997, Winter 1996, s. 44, 45

⁴⁹ Plank, **a.g.m.**, s. 47

⁵⁰ Plank, **a.g.m.**, s. 50

⁵¹ Neil Robinson, **Introduction: Institutions and Political Change in Russia, in Institutions and Political Change in Russia**, editör: Neil Robinson, Palgrave Publishers, 2000, s. 1

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

Hakimlere yaşam teminatı tanınmış, bunun yanı sıra belirli şartlarda görevlerinde alınabilecekleri ve disiplin cezasına tabi tutulabilecekleri belirtilmiştir. Maaşları oldukça iyi bir seviyeye çekilmekle beraber, sivil halka karşı yeterince koruma altına alınamamıştır.⁵²

Daha sonra Bolşevik Devrimi ve devamında yaşanan Komünist süreç Rusya’da 1864’lerde başlayan demokratik adımların amacına ulaşamaması sonucunu doğurmuştur. Gorbaçov’la beraber başlayan yeniden bir hukuk devleti haline gelme ve yargı bağımsızlığını sağlama çabaları Yeltsin döneminde büyük yol kat etmiş, Putin döneminde ise bir duraklama dönemi içine girilmekle beraber, yine de olumlu adımlar atılabilmektedir.

Bununla beraber Rusya’nın son dönemlerde akılcı bir şekilde attığı adımlarda ve kurduğu ilişkilerde öngörülebilir bir demokrasi geleneğinin oluşmaya başlamasının etkisinin olduğu rahatlıkla söylenebilir. 1980li yılların ikinci yarısından ve 1990ların başından itibaren süregelen Batı demokrasilerini yakalama çabası o dönemlerde çok da başarılı olamamıştır. En sonunda da Batı tipi demokrasilerden uzak kalmak 1991 yılında Sovyetler Birliği’nin sonunu getirmiştir.

Bunun çeşitli nedenleri vardır. Her şeyden önce 1991 öncesindeki süreçte yürütmeye verilen yetki ve güç, kesinlikle yasama ve yargı organlarına verilmemişti. Bu iki organın yürütme organı üzerinde denetim yapabilecek bir gücü bulunmamaktaydı. Yargının ve bireylerin ve diğer pek çok kurumun yürütmeye çok fazla bağımlı oluşu⁵³ da olumsuz bir etki yaratmaktaydı.⁵⁴ İşte Rusya’da yargı bağımsızlığındaki gelişme, yargının ve demokrasi geleneğinin gelişmesine paralel bir seyir izlemiştir. Bunun doğal sonucu olarak da yargıya verilen önem ve demokratik atılımlar ne kadar çok olmuşsa, yargıya verilen bağımsızlık ve hakime verilen teminat da o kadar çok olmuştur.

2. Rusya’da Yargı Bağımsızlığının Değişik Görünümleri

Rusya Anayasasında yargı, 7. Bölümde düzenlenmiştir. 118. maddeye göre, yargı yetkisinin, mahkemelerce kullanılacağı belirtildikten sonra, olağanüstü mahkemelerin kurulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. 119 madde

⁵² Plank, **a.g.m.**, s. 52

⁵³ Gavin Drewry, **Select Committees and Back – bench Power, in The Changing Constitution**, Editör Jeffrey Jowell ve Dawn Oliver, Clarendon Press, Oxford, 1985, s. 138

⁵⁴ Tom Bjorkman, **Russia’s Road to Deeper Democracy**, Brooking Institutions Press, Virginia, 2003, s. 7

Arş. Gör. Ali İbrahim AKKUTAY

de hakim olmanın şartları⁵⁵ belirtilmiş, 120. madde de açıkça bağımsızlıkları ifade edilmiştir. 120. madde şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Hakimler bağımsızdırlar ve sadece Rusya Federasyonu Anayasası’na ve federal kanunlara tabidirler.

Mahkeme davayı incelerken devlet organının veya diğer organların düzenlemesinin kanunlara aykırı olduğunu belirlerse, kanuna uygun karar alır”

Rusya Federasyonundaki Hakimlerin Statüsüne Dair Rusya Federasyonu Kanununun 1. maddesinde de Rusya Federasyonunda yargılamanın, hakim huzurunda ve kişilerin temsilcileriyle sadece mahkemelerde görüleceği düzenlenmiştir. Aynı madde yargının bağımsız olduğunu ve yasama ve yürütmeden bağımsız bir şekilde işlemlerini gerçekleştireceğini belirtmiştir. Bunun aksine davranış gösterenler, kanunen sorumlu duruma düşeceklerdir.

Bu hükümle Rusya Federasyonu’nun yargı fonksiyonu, anayasal garanti altına alınmış ve Rusya vatandaşları hariç kimsenin egemenliğinde ve minnetinde olmayan, kanunlara uygun olarak görevini yerine getirmekle yükümlü olan bir devlet organı olarak düzenlenmiştir. Buna ek olarak yasama ve yürütme gibi hiçbir devlet biriminin veya siyasi bir yapılanmanın yargı görevini yerine getiremeyeceği veya mahkemelere müdahalede bulunamayacağı da dile getirilmiştir.⁵⁶

Rusya Federasyonu Mahkeme Sistemi Hakkında Kanun’un beşinci maddesi de mahkemelerin ve hakimlerin bağımsızlığı başlığı altında çeşitli hükümler getirmektedir. Buna göre hakimler sadece anayasa ve kanunlara göre hareket ederler ve bu yoldan sapmamaları için gereken teminatlar anayasa ve kanunlarla kendilerine tanınır.

Yargı bağımsızlığı, hukuk düzeninin kurumsal göstergesidir. Sovyet döneminde mahkemeler bireysel ve kurumsal olarak tümüyle bağımlı durumdaydılar. Yargıyı bu boyunduruktan kurtarıp, bağımsızlaştırmak yolundaki atılımlar özellikle son 10 yılda biraz daha gerilemelere de neden olmuştur.⁵⁷

Yargıçları seçme yöntemi ve onları baskı altında olduklarını hissedecekleri şekilde yetiştirmek, hiç şüphesiz yargı bağımsızlığını zedeleyecektir. Yargıç-

⁵⁵ 1. 25 yaşına ulaşmış olmak, 2. Hukuk alanında yükseköğrenim görmüş olmak, 3. Hukuk alanında en az 5 yıl deneyime sahip olmak, 4. Rusya Federasyonu vatandaşı olmak.

⁵⁶ Cullinae, a.g.m., s. 411

⁵⁷ Hendley, a.g.m., s. 354

lar sadece hukuka bakmalıdırlar; siyasi ve maddi konular, kararları üzerinde etkili olmamalıdır. Yargıç belirli bir yapıya ait olarak o konumda bulunduğunu hissettiği anda, vereceği kararların ve genel olarak yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı kaybolacaktır. Rusya da son yıllarda bu soruna bir çözüm bulma çabası içerisinde.

a. Yürütme’ye Karşı Bağımsızlık

Mahkemelerin yürütme organı ile olan ilişkisi bakımından, hukukçular ve siyasiler arasında geçmişten bugüne dek süregelen tartışmalar bulunmaktadır. Bu ilişkinin kapsamı toplumun sosyal ve kültürel yapısı ve adalet anlayışı ile yakından ilgilidir.⁵⁸ Rusya Federasyonu da toplumsal geçmişi göz önüne alındığında, demokrasi geleneğinden yoksun ve bu olumsuzluğunu yeni yeni ortadan kaldırmaya çalışan bir devlet konumundadır. Bu sebeple Rusya Federasyonu Anayasasında adı geçen yargısal bağımsızlığın tam anlamıyla sağlandığını ortaya koyabilecek bir uygulama bulunduğunu söyleyebilmek her açıdan mümkün değildir. Anayasa’nın 120. maddesi bir davaya bakmakta olan mahkemenin devlet organının veya diğer organların düzenlemesinin kanunlara aykırı olduğunu belirlemesi durumunda, kanuna uygun olarak karar alacağını belirtmektedir. Aynı zamanda hakimlerin statüsüne ilişkin federal kanunun birinci maddesinde de belirtildiği üzere yargı, yürütmeye karşı bağımsız bir konumda bulunmaktadır.

Rusya’da son dönemde, ilk planda yargıçların faaliyetlerinde yürütmenin etkisi hafifletilmeye çalışılmaktadır. Hakimlerin hiç şüphesiz faaliyetlerini yerine getirirken, hukuka uygun davranıp davranmadığının denetlenmesi, bu açıdan bir sorun olması durumunda hakimin sorumluluğu yoluna gidilmesi olağan bir durumdur. Ancak bu sorumluluğun, yargının bağımsızlığını zedelemeyecek kurumlarca gündeme getirilmesi gerekmektedir.

1980’lerde kurulan JQC’ler (Judicial Qualification Commissions) tümüyle yargıçlardan oluşmakta ve hakimliğe atanmayla ilgili yapılan başvuruları değerlendirmekteydi. Bu değerlendirme sonucunda oluşturulan öneri Devlet Başkanlığı’na gönderilmekte ve kimin hakim olarak atanacağına da Devlet Başkanı karar vermektedir. Hakimlerin seçimi yazılı sınav gibi nesnel ölçütlere göre ve mülakat, güvenlik soruşturması gibi de öznel ölçütlere göre yapılmaktaydı. Tabii bu aşamada yargıçlar, kendileri meslektaşlarını seçmekte

⁵⁸ Özer, a.g.e., s. 247

ve nispeten siyasal baskıdan daha uzak bir yargıç ataması söz konusu olmaktadır.⁵⁹

Putin döneminde ise hakimlerin sorumluluklarının yukarıda bahsedilen sistemde çok fazla gündeme gelemediği gerekçesinden hareketle, Yargısal Nitelik Komisyonlarında küçük ama önemli değişiklikler yapılmıştır. Buna göre Komisyonların yapısında değişikliğe gidilmiştir.⁶⁰ Bu komisyonlarda artık yargıçlar monopol değildirler, üçte iki çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Yargıçlar bu değişikliği yargı üzerinde Putin'in daha fazla etki gösterme çabası olarak değerlendirmişlerdir. Bu husus esasında hakimlerin sorumluluğu açısından teoride önemli bir adım olmakla beraber yargıya yönelik, yürütmenin siyasal müdahale yolunu açmıştır.⁶¹

Yüksek mahkeme yargıçlarının atanması ile ilgili yürütmenin yetki sahası Anayasa'nın 83. maddesinde⁶² düzenlenmiştir. Devlet başkanının atacak üyeleri teklif etmesi esasında yargı bağımsızlığını zedeleyecek bir durum değildir. Ancak özellikle başsavcının görevden alınabilmesi için de teklifte bulunma yetkisine sahip olması, başsavcının görevi esnasında Devlet Başkanı'nın etkisi altında kalması sonucunu doğuracaktır. Sonuçta Başsavcı hukuka uygun dahi davranmış olsa onun görevden alınması teklifini yapacak makam siyasal bir nedenle de görevden alınabilmesini teklif edebilecek, Konsey de aynı siyasal gayeyle görevden alabilecektir. Dolayısıyla böylesi bir siyasal yapının içerisinde tutmak, yargı bağımsızlığıyla hiç şüphesiz bağdaşmayacaktır.

Aslında 1990'lı yıllar boyunca yargı idareye karşı sağlam bir duruş sergilemiş, devlet görevlilerinin işlemlerine ve yürütmenin normatif düzen-

⁵⁹ Hendley, *a.g.m.*, s. 354, 355

⁶⁰ Rusya'da rejim değişikliği ve tartışmalı hukuk politikaları Rusya kanunlarına şüpheyle yaklaşılması sonucunu doğurmaktadır. Herhangi bir kişi bir kanunu eleştirse bile işinin ehli olmayan bir hakim tarafından olduğundan farklı bir şekilde uygulanabilir. Ancak bu tarz özellikle kanunun ihlali olabilecek davranışlarında olduğunu açıktan görmek çok mümkün değildir. Daha ziyade gizli bir şekilde yürütülmektedir. Yapılan anketlerde insanların büyük bir bölümünün bu konuda şikayetçi olması gözlerden kaçmamaktadır. (Stefan Mahcura, "Fairness, Justice and Legitimacy: Experiences of People's Judges in South Russia", *Law and Policy*, Vol. 25, No. 2, April 2003, s. 146

⁶¹ Hendley, *a.g.m.*, s. 35

⁶² "Rusya Federasyonu Devlet Başkanı göreve atanmaları için; Rusya Federasyonu Anayasa mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi hakimlerinin adaylıklarını, ayrıca Rusya Başsavcısının adaylığını Federasyon Konseyi'ne önerir; Rusya Federasyonu Başsavcısının görevden alınması için Federasyon Konseyi'ne teklif sunar; diğer federal mahkemelerin hakimlerini göreve atar."

Rusya'da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

lemelerine karşı yapılan şikayetler üzerine idare aleyhine çok sayıda karar vermiştir. Bunun üzerine bireyler idarenin eylem ve işlemlerine karşı gözle görülür şekilde artan bir oranda yargı yoluna başvurmaya başlamışlardır. Bu da göstermiştir ki yargıçlar, önlerine gelen olaylarda yürütmenin aleyhine de olsa, kanunları uygulamak konusunda takdir hakkını kullanabilmektedir. Bir başka ifadeyle bu dönemde yargının bağımsız bir faaliyet sahasının olduğu görülmektedir.⁶³

Yargı açısından Devlet Başkanı'na tanınan bir başka ilginç yetki de Anayasa'nın 85. maddesinde⁶⁴ kaleme alınmaktadır. Madde iki fıkradan oluşmakta ve her iki fıkra da önemli hükümler içermektedir. Öncelikle 1. fıkra ele alınacak olursa Devlet Başkanı'na uzlaştırma yetkisi tanınmaktadır. Devlet başkanının devletin temel kurumları arasında bir uyumsuzlukta uzlaştırıcı olması yasa koyucunun tercihidir, Anayasa'nın kabul etmiş olduğu bir sistemdir, ve bu hükmün hukuk devleti ve yargı bağımsızlığı açısından herhangi bir yarattığı sorun yoktur. Sorun alınamaması durumunda bu hususun mahkemeye aksettirilmesi aşamasında ortaya çıkmaktadır. Zira bu hükümle açıkça bir uyumsuzluğun yargı önüne götürülmesi yetkisi devlet başkanına tanınmaktadır. İdareye ilişkin bir hususta herhangi bir uyumsuzluk olduğu takdirde, devlet başkanı bunun mahkemeye devredilmesini istemiyorsa, yargı yoluna başvurulamayacaktır. Aynı şekilde Başsavcı konusu suç teşkil eden bir fiil hakkında idare aleyhine yargı yoluna başvuramayabilecektir. Bu durum açıkça yargıyı bağımlı kılmaktadır.

Aynı fıkrayla ilgili bir başka sorun da federe devletin yargı organının vermiş olduğu bir kararla idarenin yapmış olduğu aksi yöndeki eylem arasında da bir uzlaşmaya gidilmesinin önünde anayasal bir engel bulunmamaktadır. Bu durumda Devlet Başkanı, federe devlet yargı organının aldığı bir karar hukuka uygun olsa bile, kendisi uygun görmediği takdirde idarenin veya federasyonun

⁶³ Peter H. Solomon, "Judicial Power in Russia: Through the Prism of Administrative Justice", Law & Society Review, Vol. 38, No. 3, 2004, s. 571,572

⁶⁴ "1. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, Rusya Federasyonu devlet organları ve Rusya Federasyonu federe unsurlarının devlet organları arasında, ayrıca Rusya Federasyonu federe unsurlarının devlet hakimiyet organlarının aralarındaki uyumsuzlukları çözmek için uzlaşma prosedürlerini kullanabilir. Uzlaşma kararının alınamaması durumunda Cumhurbaşkanı sorunu çözmek için konuyu ilgili mahkemeye devredebilir.

2. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, Rusya Federasyonu devlet unsurları yürütme organlarının düzenlemelerinin yürürlüğünü, bu düzenlemeler Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlarına, Rusya Federasyonu'nun uluslararası yükümlülüklerine aykırı olduğunda veya sorun ilgili mahkemede çözümlenmeden, insan ve vatandaş hak ve özgürlüklerinin ihlali durumunda durdurulabilir."

bir kararının uygulanması yolunda uzlaşma yolunu işletebilecektir. Veya yargı kararının federal mahkemede yeniden ele alınması sonucunu doğurabilecektir. İşte bu açıdan da federe devletlerin yargı organlarının yargı bağımsızlığından yoksun olduğu söylenebilir.

2. fıkrada ise yargı organlarınca karar verilmesi gereken bir durumun varlığı halinde Devlet Başkanı'nın federe devlet unsurlarının yaptıkları işlemlerinin yürürlüğünü durdurulmasına karar verebileceği düzenlenmektedir. Burada sonradan, yargı organının yargılamaya devam edebileceği düşünülebilir; ancak Rusya'daki demokrasi kültürü ve devlet başkanının önemi göz önünde tutulduğunda, devlet başkanı tarafından açıkça bir insan hakları ihlali olarak değerlendirilen bir hususun sonradan yargı organı tarafından aksi yönde değerlendirilebilmesi çok da kolay olamayacaktır. Hiç şüphesiz yargı organı baskı altında kalacak, devlet başkanının düşünceleri kararında etkili olabilecektir.

Anayasa'nın 124. maddesine göre yargının bağımsız bir bütçesi bulunmamaktadır ve mahkemelerin finansmanı sadece federal bütçeden sağlanmaktadır. Bu noktada aynı maddeye göre Rusya Federasyonu'nun, yargının federal kanunlara uygun olarak tam ve bağımsız şekilde hareket edebilmesini garanti etmesi gerekmektedir.

Yargının yetkilendirilerek, yürütmeden her geçen gün daha fazla ayrıldığı yönündeki yorumlara doktrinde karşı çıkan yazarlar bulunmaktadır. Buna göre hakimler siyasi iradenin etkisinin son derece baskın olduğunu ve yargısal bağımsızlığın gerçekleştirilemediğini savunmaktadır. Örneğin Anayasa'da ve federal yasalarda geniş bir şekilde bahsedilen federe birimlerin anayasa mahkemelerinin, bu birimlerin merkezi otoriteden çekinmeleri ve yargısal denetimlerinin yapılmasından kaçmak istemeleri sebebiyle yaygın bir şekilde kurulmadığı gözlenmektedir. 2003 yılı sonunda ki rakamlara bakıldığında 89 federe birimin sadece 19'u kendi anayasa mahkemelerini kurmuştu.⁶⁵ Gerçekten de Anayasa ve federal kanunlar dikkatle incelendiği zaman, her federe birimin son derece etkin işleyen bir yargı sistemi varmış gibi bir izlenim uyanmaktadır; ancak doktrindeki yazarların eleştirileri dikkate alındığı takdirde uygulamada yürütmenin yargı üzerinde halen büyük bir etkisinin bulunduğu gözlenmektedir.

⁶⁵ Alexei Trochev, "Less Democracy, More Courts: A Puzzle of Judicial Review in Russia", Law & Society Review, Vol. 38, No. 3, 2004, s. 540

b. Yasama’ya Karşı Bağımsızlık

Kuvvetler ayrılığı ilkesine dayalı parlamenter demokrasi ile yönetilen bir ülkede, yargıya ilişkin olanlar da dahil, ülkeyi ilgilendiren bütün sorunların mecliste tartışılması mümkündür.⁶⁶ Rusya Federasyonundaki Hakimlerin Statüsüne Dair Rusya Federasyonu Kanununun 1. maddesinde de bu husus dik-kate alınarak yargının yasama organına karşı da bağımsız olduğu belirtilmiştir.

Anayasa’nın 102. maddesine göre Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkemesi ve Rusya Federasyonu Yüksek Hakeme Mahkemesi hakimlerinin atanması görevi Federasyon Konseyi’ne verilmiştir. Yerinde bir düzenlemeyle bu hakimlerin görevden alınması yetkisi verilmemiştir. Rusya Federasyonu Başsavcısının atanması ve görevden alınması yetkisi de Federasyon Konseyindedir.

Yargının, yasama organına karşı bağımsız olduğunun belirtilmesinden başka Anayasa’da başka bir hüküm bulunmamaktadır. Söz konusu husus da yargının yasamanın etkisinde olduğu sonucunu doğurmamaktadır. Yargı organı yasama organı ilişkisinde Rusya Anayasası’nın 104. maddesi bir hüküm getirmektedir. Buna göre yasama işlemi teklifinde bulunma hakkı Rusya Federasyonu Devlet Başkanı’na Federasyon Konseyine, Federasyon Konseyi üyelerine, Devlet Duması üyelerine Rusya Federasyonu Hükümeti’ne, Rusya Federasyonu federe birimlerinin yasama organlarına aittir. Yalnız yetki alanlarıyla ilgili konularla sınırlı olmak üzere, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi’nin, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi’nin ve Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi’nin de kanun teklif etme hakkı bulunmaktadır. Aslında bu durum yargının ihtiyaçlarını gündeme getirmek ve bununla ilgili kanuni genel geçer çözümler sağlayabilmek açısından önemlidir. Bununla beraber konuya temkinli bir şekilde yaklaşılması gerekmektedir. Zira Anayasa’nın 125. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, federal kanunların, devlet başkanının, Federasyon Konseyi’nin, Devlet Duması’nın Rusya Federasyonu Hükümeti’nin normatif düzenlemelerinin, ayrıca federe birimlerin çeşitli düzenlemelerinin Rusya federasyonu’na uygunluğunu denetlemektedir. Bunun yanı sıra Federal Devlet organları arasında, Rusya Federasyonu devlet organları ile Rusya Federasyonu federe birimlerinin egemenlik organları arasında ve Rusya Federasyonunun federe birimlerinin yüksek devlet organ-

⁶⁶ Şeref Ünal, *Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı (Türk Yarı Sistemi Üzerinde Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Bir İnceleme)*, TBMM Kültür Sanat Yayınları Yayın No: 65, Ankara, 1995, s. 15

larının kendi organları arasında çıkan uyuşmazlıkları çözümlenmektedir. Böylece yetkilerle donatılmış bir kurumun, siyasi pazarlık ve müzakere sürecinin kalbi olarak görülebilecek bir kurum içerisinde aktif bir konuma gelmesi son derece tehlikelidir. Kendi yetki sahasına ilişkin olarak bir ödün verilmesini veya düzenleme yapılmasını isteyen Anayasa Mahkemesinden karşılığında, Meclis'ten geçmiş Anayasa'ya aykırı bir kanunun denetiminin yapılması sırasında, aykırılıkların göz ardı edilmesi teklif edilebilecektir. Meclis'ten Anayasa Mahkemesi'nin teklifi üzerine çıkacak bir kanunun, yargı açısından bir reform olacağını düşünen bir Anayasa Mahkemesi⁶⁷ de belki de anayasaya aykırı olduğunu bildiği kanunu, anayasaya uygun bulacaktır. Yine aynı şekilde Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi de idari davalara ilişkin yürütmenin çıkarlarına uymayacak bir karar vermek üzereyken, Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran hükümet parti veya partilerinin Yüksek Mahkeme'nin kanun teklifinin Meclis'ten çıkmasını bir siyasi pazarlık aracı yapmalarında herhangi bir engel bulunmamaktadır. O zaman bu düzenleme yargı organlarına yönelik çok ileri bir düzenleme olarak göze çarparken, birdenbire yasama organının yanı sıra, yürütme ve siyasi birimlere karşı da bağımlı hale getirecek şekilde işletebilecek bir hüküm olduğu da ortaya çıkmaktadır.

Rusya Federasyonu Mahkeme Sistemi Hakkında Federal Kanun da 5. maddesinin dördüncü fıkrasında yasamanın, yetkilerini yargının bağımsızlığını ve yetkilerini kısıtlayacak şekilde kullanamayacağını belirtmiştir. Buna göre Rusya Federasyonunda mahkemelerin ve hakimlerin yargı bağımsızlığını azaltıcı veya ortadan kaldıracı her hangi bir kanun çıkarılamaz.

Yargıçların yasama organı karşısındaki bağımsızlıkları son derece önemlidir. Özellikle kanunların anayasaya uygunluğunu denetlerken bir takım kararlar alıp, anayasal bir yorum getirebilirler. Kendi yargı alanlarıyla ilişkili olarak parlamentoda katılımlarının olduğu durumları da göz önünde tutarsak, yasama organına karşı bağımsız ve onu denetleyebilen bir yargı oluşturulabilir.⁶⁸

⁶⁷ Zaten Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Başkanları genelde görülmekte olan davalar hakkında yargı önünde çok sık bir şekilde görüş bildirmektedirler, ve kamuoyuna duyurmaktadırlar. Bu durumun Meclis'te yargıyla ilgili bir husus tartışılırken sıklaşması ise ilginç bir başka boyuttur. Halbuki yargılamada hakimin tarafsız, önyargısız ve nesnel olması beklenir. Oysa anayasa mahkemesi siyasi iradenin görüşlerinden etkilenmekte ve kanuna uygunluktan çok yasamanın ve yürütmenin nabzına göre yargılama faaliyetlerine devam etmektedir. (Ulitsky, a.g.e., s. 83)

⁶⁸ Mark Tushnet "The Judiciary and Institutions of Judicial Reform", American University Journal of International Law and Policy, Vol. 8, 1992 – 1993, s. 510

c. Taraflara Karşı Bağımsızlık

Yargı yoluna giden kişiler, mahkemelerden varolan uyuşmazlığın giderilmesini talep ederler. Yani mahkemelerden adaleti gerçekleştirmelerini isterler. Bu bakımdan mahkemeye güvenin sağlanması ancak mahkemenin, taraflara karşı eşit bir şekilde yaklaşması ve bağımsız olması ile mümkündür.⁶⁹

Anayasa’nın eşitliği düzenleyen 19. maddesi her şeyden önce herkesin mahkemeler önünde eşit olduğunu ifade etmektedir. 46. madde ise herkesin hak ve özgürlüklerinin yargısal korunmasının güvence altına alınacağını belirtmiştir.

Rusya’nın kabul ettiği yargısal etik kurallara göre yargıçlar tarafsız olacaktırlar ve yargılama görevlerini yerine getirirken taraflı olabileceğini gösteren bütün davranışlardan kaçınacaklardır. Yargıçlar taraflardan birine hizmet edemeyecekler ve hizmet etmişler gibi bir izlenim uyandıramayacaklardır.

Ayrıca yargıçlar, doğrudan veya dolaylı olarak yargılama faaliyetlerini etkilediği izlenimi veren hiçbir hediye, menfaati, imtiyazı veya ödülü kabul edemezler.

Rusya Federasyonu Mahkeme Sistemi Hakkında Kanun’un 7. maddesine göre, herkes kanunlar ve mahkemeler önünde eşittir. Mahkemeler, organların veya kişilerin, devlet temelli olmasına, sosyal statüye, cinsiyete, ırka, milliyete, dile veya siyasi olarak bağlı olduğu yere, mali durumuna veya pozisyonuna, ikamet ettiği yere, doğum yerine, dini ilişkisine, inançlarına, kamu birimlerine üyeliğine göre farklı bir davranış içinde bulunarak karar veremez.

Genel mahkemeler, olağan özel hukuk davalarındaki uyuşmazlıkları çözüme kavuştururken, hiçbir etki altında kalmadan karar veriyor görünmektedirler. Hatta bazı bakış açılarından Rusya’nın Batı Avrupa ve Amerika’da ki gibi yargı adaleti, yargısal bağımsızlık, tarafsızlık vs. kuralları hukuk sisteminde barındırdığını, bu nedenle Rusya’daki yargı reformu sonrasındaki süreçten son derece büyük faydalar elde edileceği düşünülmektedir. Fakat hala uygulama göstermektedir ki hakimler her an taraflardan birinin siyasal baskılardan etkilenerek hareket edebilmektedirler.⁷⁰

⁶⁹ Özer, a.g.e., s. 249

⁷⁰ Maria Popova, “Watchdogs or Attack Dogs? The Role of the Russian Courts and the Central Election Commission in the Resolution of Electoral Disputes”, *Europe – Asia Studies*, Vol. 38, No. 3, May 2006, s. 394

d. Medyaya Karşı Bağımsızlık

Yargıya medya tarafından yapılabilecek müdahalelerin önüne geçmek bakımından, ne Rusya Federasyonu Anayasasında ne de federal kanunlarda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Oysa ki medya bireyleri ve kitleleri etki altına alıp etkileyebilecek, günümüzün en önemli kitle iletişim aracıdır. Yargılamanın seyrini etkileyebilecek şekilde medya tarafından bir müdahalede bulunulamayacağı hiçbir şart altında garanti edilemez.

İşte Rusya Yüksek Mahkemesi de 24.02.2005⁷¹ yılında vermiş olduğu 3 No.'lu kararında bu konuya bir açıklık getirmiştir. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 23. maddesine göre herkes iletişim özgürlüğüne sahiptir. 29. maddesine göre ise herkes her türlü yasal yöntemle her türlü bilgiyi serbestçe arama, edinme, aktarma, üretme ve yayma hakkına sahiptir. Ancak devlet sırrı niteliğinde bilgilerin yayılması engellenebilir, bu sırların da neler olduğu kanunla belirlenir. İşte Anayasa ve kanunlarda böyle bir hüküm bulunmamasından hareketle önüne gelen uyuşmazlıkta Yüksek Mahkeme, birtakım saptamalarda bulunmuştur.

Buna göre Rusya Federasyonu'nun iç hukukundaki kaynakları Anayasa ve kanunlardan ibaret değildir. Anayasa'nın 15. maddesinin 4. fıkrasına göre uluslararası hukukun evrensel ilke ve normları ve Rusya Federasyonu'nun uluslararası antlaşmaları, Rusya Federasyonu hukuk sisteminin bir parçasıdır. Eğer Rusya Federasyonu'nun uluslararası antlaşmasıyla, kanunla öngörüldüğünden farklı bir hüküm öngörülmüşse, uluslararası antlaşmanın hükmü uygulanacaktır. Buna göre Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulan Temel Hak ve Özgürlüklerin korunması'na Dair Sözleşme'nin 10. maddesinin birinci paragrafına göre herkes kendi düşüncesini serbestçe ifade etmek özgürlüğüne sahiptir. Bu hak o düşüncüyü kamu otoritelerinin müdahalesi olmaksızın bildirmek ve yaymak hakkını da içerir. Aynı maddenin ikinci fıkrası da bu hakkın yargı bağımsızlığının zedelenmesi⁷² sebebiyle sınırlandırılabilceğini düzenlemiştir. İşte Yüksek Mahkeme de bu husus üzerinde durmuş ve adı Geçen uluslararası sözleşmeye dayanarak yargı bağımsızlığını zedeleyecek şekilde yayın yapılamayacağını belirtmiştir.

⁷¹ http://www.supcourt.ru/arxiv_out/TEXT.PHP?id_text=56540&i1text=24.02.2005

⁷² Yargının açık, aleni ve şeffaf olması mahkemelere çok daha büyük bir renk ve kanuna uygun davranma yükü katar. Ama yargının da kararını yönlendirmeye vermeme si gerekmektedir. (Peter H. Solomon, "Threats of Judicial Counterreform in Putin's Russia", Demokratizatsiya, Vol. 13, Issue 3, Summer 2005 s. 339)

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

Ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nun hazırlamış olduğu “Yargının Bağımsızlığı Hakkında Temel İlkeler” başlıklı düzenlemesinde yargının bağımsız olduğu⁷³ belirtildikten sonra, 8. maddesinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine dayanarak herkesin kendini özgürce ifade edebileceğini ancak bunun yargının bağımsızlığını etkilememesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Rusya, yargının medyaya karşı bağımsızlığı üzerinde sessiz kalırken, Anayasasında tarafı olduğu uluslararası antlaşmaların üstün olduğunu belirtmesi⁷⁴ sebebiyle, medyanın yargıya karşı müdahale etmemesini uluslararası hukuk kurallarının getirdiği norm ve standartlara uygun olarak sağlamak zorundadır.

D. RUSYA’DA HAKİMLİK TEMİNATI

Rusya’da hakimlik teminatı konusu Rusya Anayasası’nda, Rusya Federasyonu Mahkeme Sistemi Hakkında Federal Kanunda ve Rusya Federasyonundaki Hakimlerin Statüsü Hakkında Kanunda düzenlenmiştir.

1. Hakimler Azlolunamazlar ve Yetkileri Ancak Belirli Hallerde Sınırlanabilir veya Kaldırılabilir

Rusya Anayasası’nın 121. maddesine göre hakimler azlolunamazlar.⁷⁵ Hakimlerin yetkileri ancak federal kanundaki kurallara göre ve federal kanuna dayanarak sınırlanabilir veya durdurulabilir. Rusya Federasyonundaki Hakimlerin Statüsü Hakkında Kanunun 12. maddesine göre de hakimler kendi iradeleri olmaksızın bir başka yere veya mahkemeye gitmekle yükümlü değildirler ve yetkileri ancak bu kanuna uygun olarak ve dayanarak sonlandırılabilir veya askıya alınabilir.⁷⁶ 12.1. madde de bir disiplin suçu işleyen hakimin, Anayasa mahkemesi hakimi olmamak şartıyla uyarı veya belirli süre yetkilerini kullanmaktan men cezası verilebilir. Eğer hakim bir yıl içerisinde yeni bir disiplin cezası gerektiren bir eylemde bulunmazsa, almış olduğu önceki disiplin cezasını hiç almamış bir statüye sahip olur.

Hakimin yetkileri ancak kanunun 13. maddesinde sayılan hallerde Hakimlerin Kısıtlanması Kurumunca askıya alınabilir. Bunlar:

⁷³ David Tolbert ve Andrew Solomon, “United Nations Reform and Supporting the Rule of Law in Post – Conflict Societies”, Harvard Human Rights Journal, Vol. 19, 2006, s. 34

⁷⁴ Rousso, a.g.m., s. 112

⁷⁵ Plank, a.g.m., s.52

⁷⁶ Solomon, a.g.m.(2004), s.552

- Yasal olarak yürürlüğe girmiş bir mahkeme kararında yetkili hakimin bulunmadığının tespit edilmesi durumu.
- Hakime cezai bir suçlamanın isnat edilmesi, veya hakim olduğu mahkemede sanık olarak yargılanacak olması.
- Hakimin bir seçim kampanyasında Rusya Federasyonu'nun yasama organına aday olarak veya federe birimlerin yasama organlarına aday olarak aktif katılımı.
- Hakimin Rusya Federasyonu'nun yasama organına veya federe birimlerin yasama organlarına seçilmesi.

Hakimin yetkilerinin askıya alınması hapis cezasıyla cezalandırılmadıkça⁷⁷, ücretinden mahrum bırakılmayı gerektirmez. Aynı zamanda hapis cezası dışında ki nedenlerle yetkilerinin kısıtlanması durumunda sosyal haklarının ve diğer hususların kısıtlanması sonucunu doğurmaz ve bu kanunla verilen dokunulmazlık garantilerinin kaldırılmasını gerektirmez. Hakimin yetkilerini geri vermek yine Hakimlerin Kısıtlanması Kurumu'na aittir.

Hakimin yetkilerinin sona ereceği durumlar da yine adı geçen kanunun 14. maddesinde sayılmıştır. Bu durumlar şunlardır:

- Hakimin sağlık veya başka nedenlerle yargılama yetkisini yerine getiremeyecek bir yetersizlik halinin bulunması
- Hakimin bir başka işe geçmek için yazılı olarak başvurması
- Hakimin vatandaşlığının sona ermesi
- Hakimin, göreviyle bağdaşmayan işlerde bulunması
- Hakim hakkında mahkemeden suçlu kararının çıkması
- Hakim hakkında kısıtlama kararının verilmesi
- Hakim hakkında mahkemeden ölü kararının çıkması
- Hakimin yeni kurulan bir mahkemeye, yeniden düzenlemek veya oluşturmak amacıyla gitmeyi reddetmesi
- Mahkemenin lağvedilmesi

Rusya Federasyonu Mahkeme sistemi Hakkında Kanunun 15. maddesine göre de eğer hakimler, belirli bir süre için veya belirli bir yaşa atanana kadar

⁷⁷ Solomon, a.g.m.(2004), s.553

atandırsa, sürenin bitimine ve belirlenen yaşa gelene kadar görevlerini sürdürmeye devam ederler.

2. Hakimler Dokunulmazdır

Anayasa’nın 122. maddesi bir diğer hakim teminatı olarak, hakimlerin dokunulmazlık hakkından yararlanmasını göstermiştir. Buna göre hakimler hakkında federal kanunda belirlenen haller dışında ceza kovuşturması yapılamayacaktır. Rusya Mahkeme Sistemi Hakkında Kanun da 16. maddesinde hakimlerin dokunulmazlığa sahip olduğunu belirttikten sonra hakimlerin dokunulmazlığıyla ilgili garantilerin federal kanunla düzenleneceğini belirtmiştir. İşte Rusya’da ki Hakimlerin Statüsüne Dair Kanunun 16 .maddesinde de bu husus detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.

Bu maddeye göre, hakimlerin dokunulmazlığı her şeyden önce kişiliğinin, çalıştığı ve yaşadığı yerin, kullandığı kişisel ve resmi ulaşım olanaklarının, kendisine ait belgelerin, çanta ve diğer mülkiyetinin, mektuplarının gizliliğinin ve diğer iletişim araçlarının kullanımının ihlal edilemezliğini kapsamaktadır.

Hakim görev süresinin dolmasından sonraki süreyi de kapsayacak şekilde, yargılamanın yürütülmesi esnasında ifade etmiş olduğu düşüncelerden veya mahkemece verilen bir karardan ötürü, hukuki olarak etki doğuran karar hakimnin cezai bir suiistimali sonucu veya tamamen hukuka aykırı bir şekilde alınmadıkça, herhangi bir şekilde sorumlu tutulamaz.

Federal Yüksek Mahkeme hakimleri ve federe birimlerin yüksek mahkemelerinin hakimleri, diğer mahkeme hakimleri hakkında idari bir sorumluluk ancak başsavcının talebi üzerine Hakimlerin Kısıtlanması Kurumu’nun belirlediği Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi’nin üç hakimi tarafından gündeme alınabilecektir.

Eğer bir hakim, bir suç işlediği şüphesiyle tutuklanmışsa ve o anda hakim olduğunun anlaşılabilmesi mümkün değilse, kimliğinin ortaya çıkmasıyla beraber derhal serbest bırakılmalıdır. Başka insanların güvenliğini sağlamak için federal kanunlarla öngörülen haller dışında hakimnin üstünün aranması da mümkün değildir.

3. Hakimler İradeleri Dışında Emekliye Sevk Edilemezler

Hakimlerin Statüsü Hakkında Kanun’un 9. maddesinde de belirtildiği üzere, hakimlerin bağımsızlığı emeklilik hakkıyla teminat altına alınmıştır.

15 madde de çeşitli ihtimalleri düşünerek hakimlerin ne şekilde emekli olabileceklerini düzenlemiştir. Buna göre adı geçen kanunun ruhu uyarınca bir hakimin emekli olması demek, onun görevinden onurlu bir şekilde ayrılması anlamına gelmektedir. Buna göre emekli olan bir hakim, emekli olduktan sonra da hakim unvanını kullanabilecek, hakim olduğu müddetçe sahip olduğu dokunulmazlıklardan yararlanmaya devam edecek ve yargısal topluluğa üyeliği devam edecektir. Bu yasanın 3. maddesinin 4. fıkrasında görülen hallerde ise dokunulmazlıklardan yararlanamayacak ve yargı topluluğuna üyeliği askıya alınacaktır.

Her yargıcın yaşına bakılmaksızın kendi isteğiyle emekli olma hakkı bulunmaktadır. Bir yargıç ancak 14. madde de yazılı belirli nedenlerden biriyle görevinden uzaklaştırılabilir veya emekliye sevk edilebilir. Kuzey kısımların uçlarında veya buralara denk yerlerde görev yapan hakimlerin çalıştıkları her bir yılları bir buçuk yıl olarak hesaplanır.

Emekli olan hakimlere maaşlarının altı katından az olmamak üzere ikramiye ödenir. Ayrıca kendi istekleriyle emekli olan veya emekliye sevk edilen hakimler, şehir içi veya dışı nakliyelerin masrafları için her yıl devlet bütçesinde öngörülen belirli bir miktar tazminat⁷⁸ alırlar.

İkamet ettikleri yerde veya önceki çalışma yerlerinde ihtiyaçları tatmin edecek derecede, bir mahkeme sisteminin oluşturulamaması durumunda Hakimleri Kısıtlama Kurumu, emekli yargıcın emekliliğinin iptaline karar verebilir. Bu durumda hakim bu karara itiraz edebilir veya emeklilik haklarının yeniden tesis edilmesini talep edebilir.

4. Hakimler Görevleriyle Bağdaşmayan Faaliyetlerde Bulunamazlar

Rusya Federasyonundaki Hakimlerin Statüsü Hakkında Kanunun üçüncü maddesine göre hakimler, görevlerini yapmaya devam ettikleri süreler boyunca milletvekili, hakem, ortak hakem, siyasi parti ve siyasi hareket üyesi olamazlar. Kendilerini ticari bir faaliyetin içine sokamazlar ve eğitici, bilimsel, edebi ve benzer bir yaratıcı faaliyet olmadıkça bir başka paralı işle hakimlik görevini bağdaştıramazlar. Hakim, yetkilerini kullanırken ve hatta resmi olmayan işlerinde yargının itibarını düşürecek veya yargıya yönelik haksız kötülemelere yol açacak ve adaleti, tarafsızlığı ve nesnelliği şüpheye düşürecek davranışlardan kaçınmak durumundadır.

⁷⁸ Plank, **a.g.m.**, s.62

Rusya'da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

En az 20 yıl çalışarak emekli olmuş bir hakim, emekli olduktan sonra bir yargılama faaliyetinde bulunuyorsa veya 55 yaşına gelmiş (Bayanlarda 50) bir hakim devlet organlarındaki bir görevde, yerel yerinden yönetim kuruluşlarının organlarında, devlet ve iç hukuk kurumlarında, ticari birliklerde ve diğer kamu birimlerinde ve hatta Devlet Duması'nın bir üyesinin veya Federal Meclis'in Federasyon Konseyinin bir üyesinin veya yerel bir yasama organının üyesinin danışmanı olarak görev yapabilirler. Ancak bu kişiler avukatlık, tahkikat ve sorgu yargıcı olarak görev yapamazlar. Bu görevleri yerine getiren hakimler, hakim dokunulmazlığından yararlanamayacaklardır ve bu görevleri bitene kadar hakimlik hakimler topluluğuna olan aidiyetleri askıya alınacaktır.

Görüldüğü üzere hakimler istenildikten sonra rahatlıkla siyasi baskı altında tutulabilmektedirler. Halbuki olması gereken yargısal bağımsızlık için gereken kurumsallaşmanın siyasi yapıdan uzak tutulmasıdır. Aslında kanunda yer alan bu hüküm Anayasa'da yer alan yargının bağımsızlığı ilkesinin etkin bir düzenlemesinin yapılamadığının somut örneklerinden birisidir.⁷⁹

5. Hakimlerin Mali Hakları Kanunla Düzenlenir

Hakimler kesinlikle kısıntı yapılamayacak bir şekilde resmi maaşlarının yanı sıra, yeterliliklerine ve çalışma sürelerine göre fazladan ödeme, çalıştıkları yerlerdeki özel iş koşullarına göre yüzde elli fazladan ödeme hakkına sahiptirler. Hakimler aynı zamanda kanunlarla konulan diğer bazı ödemelere de hak kazanabilirler.

60 yaşına ulaşmış hakimler 25 yıldan az bir süreyle çalışmamış olmak şartıyla, emekli olduklarında tam bir aylık maaşlarını alacak şekilde emekli olmak hakkına sahiptirler. Kuzey'in uç bölgelerinde görev yapan hakimler için bu hak 15 veya 20 yıl çalışmalarına göre tanınır.

İşte bu süreler, bir bakıma hakimleri baskı altına almak için de kullanılmaktadır. Zira 15 veya 20 yıl boyunca görevden alınmadan veya emekliye sevk edilmeden çalışabilmek aynı zamanda yürütmenin elidir. Yani hakimler ne kadar yürütme lehine çalışırlarsa, görev süreleri ve mali teminatları o kadar üst düzey olacaktır.⁸⁰

Hakimler her ay 30 işgününe denk gelecek şekilde maaş alırlar. Kuzey'in uç bölgelerinde görev yapanlar 51 işgünü tutarında, bunun dışında hava ve

⁷⁹ Mark Tushnet, *a.g.m.*, s. 505

⁸⁰ Solomon, *a.g.m.* (2005), s. 331

Arş. Gör. Ali İbrahim AKKUTAY

sağlık şartları bakımından olumsuz yerlerde çalışan kişiler 45 işgünü tutarında maaş alırlar. Hakimler ayrıca 5 – 10 yıl arası çalışmalarında her ay 5 işgünü, 10 – 15 yıl arası çalışmalarında ayda 1 işgünü, 15 yıldan fazla çalışmalarını durumunda ayda 15 işgünü tutarında daha fazla maaş alırlar.

Hakimlere yaşama alanlarında refah içinde yaşamaları için gereken mali kaynak, federal bütçeden karşılanır. 20 yıldan fazla çalışan hakimlere veya emekli olan hakimlere federal bütçeden bir daire alınması sağlanır.

Bugün hakimler, daha iyi şartlarda çalışmaktadırlar, daha iyi paralar almaktadırlar ve mahkeme binaları daha güvenlidir. Ancak federe bölgelerde gerçekleştiren politikalar sonucu hakimlerin atanmasının önüne geçilmesi ve onların hayat güvenliklerinin sağlanamaması federe birimlerin yargısal ve hukuksal gelişimini tamamlamasını engellemektedir.⁸¹

6. Hakimin ve Ailesinin Sosyal Koruması Devlet Tarafından Sağlanır

Hakimin hayatının, sağlığının ve mülkiyetinin korunması federal bütçe tarafından sağlanması gereken, zorunlu kalemlerden birisidir. Hakimin hayatı ve sağlığı 15 yıllık ücreti tutarında sigortalıdır. Bu sigorta hakimin çalışması esnasında meydana gelmişse 15 yıllık sürenin tamamını kapsayacak şekilde, çalışırken meydana gelmeyen önemli ve çalışmasını engelleyebilecek bir başka sağlık sorununun olması durumunda 3 yıllık süreyi kapsayacak şekilde ve çalışma gücünü kaybetmesine neden olmayan durumlarda bir yıllık ücretini kapsayacak şekilde hakime ödeme yapmayı taahhüt eder. Çalışmasını etkileyecek sağlık sorunlarının bulunması durumunda hakim, aylık ücretini almaya devam eder. Hakimin veya emekli hakimin ölmesi durumunda fiziksel özürlü, yaşı, eğitimi sebebiyle ona muhtaç olarak yaşayan kişiler, hakimin aldığı diğer yardımları da ekleyerek, hakimin maaşını onun yerine geçerek çalışmaya başlayabilecek yaşa gelinceye veya sağlığa kavuşuncaya kadar almaya devam ederler. Hakimin veya ailesinin mülkiyetinde olup kaybedilen şeyleri devlet maddi olarak aynen karşılamaktadır. Ancak bu adı geçen karşılama ancak hakimin ölümünün resmi görevini yerine getirirken gerçekleşirse mümkündür.

E. MAHKEMELERİN FİNANSMANI

Anayasa'nın 124. maddesine göre mahkemelerin finansmanı, sadece federal bütçeden sağlanmaktadır. Bütçeden ayrılan miktar, yargının federal ka-

⁸¹ Popova, a.g.m., s. 412

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

nunlara uygun bir şekilde tarafsız ve bağımsız olarak yargılama faaliyetlerini yürütmesini sağlamalıdır.

Rusya Federasyonu Mahkeme Sistemi Hakkında Kanununun 33. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, genel mahkemeler ve hakem mahkemeleri bütçe-
de ayrı ayrı belirtilerek finanse edilmelidir.

Rusya Federasyonu Hükümeti mahkemelerle ilgili bütçeyi Yüksek Mahkemelerin Başkanlarıyla birlikte hareket ederek oluşturmakla yükümlüdür. Yüksek Mahkeme başkanlarının bütçe mecliste görüşülürken görüşmelere katılma hakkı vardır.

Yargısal bağımsızlık, hem bireysel olarak hem de kurumsal olarak, finansal bağımlılıkla yakından ilgilidir. Hakimlerin ücretleri Batı Avrupa ülkelerinde onların statüsünü diğer insanlara göre daha üst aşamaya getirirken, Rusya’da Yeltsin döneminde hakimlerin maaşlarının kısılması yoluna gidilmiş, Putin döneminde ise yaşam koşullarını en azından asgari olarak sağlayabilecek bir ücret verilmesini düşünmüştür.⁸² Aslında bu durum yargının son dönemlere kadar ne kadar dış müdahalelerin açık olduğunun göstergesidir. Bugün için Rusya’da hakimler oldukça iyi ücretler almaktadırlar. Ancak geçmişten gelen alışkanlıkların silinmesi biraz daha zaman alacak gibi görünmektedir.

SONUÇ

Rusya’da yargı bağımsızlığı konusunda tartışmalar genelde yapılan düzenlemelerin hayata geçirilmesinde etkili bir görüntü çizilmemesi üzerinde toplanmaktadır. Zira yapılan anketler, kişilere sorulan sorular, hep bireylerin yargı yoluna başvurmaktan kaçındıklarını; çünkü bu yola başvurma kendileri açısından hakkaniyete uygun bir sonuç doğurmayacağı düşüncesinde oldukları sonucunu ortaya koymaktadır.

Aslında incelendiği takdirde Rusya Federasyonu Anayasası ve federal kanunlarının, yer yer Batı Avrupa ülkelerindekilerden daha koruyucu hükümler getirebildiği gözlenmektedir. Ancak arada ki fark, kültür farkıdır. İmparatorluk yapısından ve daha sonra komünist yönetim biçiminden gelen bir ülkenin, temel hak ve hürriyetlerin uygulanmasında liberal Avrupa politikalarını izlemesi bir anda mümkün olamaz. Son dönemlerde Avrupa birliğiyle yapılan ikili görüşmeler ve varılan mutabakatlar, İnsan Hakları’nın Korunması Dair Sözleşme ve diğer uluslararası antlaşmalara uygun davranma çabası önemlidir. Fakat özellikle, federe birimlerde bireylerin özgürleşip talepler elde ede-

⁸² Hendley, a.g.m., 358

bilmesinin önüne geçebilmek için buralarda bağımsız bir yargının oluşmasını, resmi kanunlarla hak verilmesine rağmen, fiilen engellemesi yargı bağımsızlığının şu an için çok sınırlı bir şekilde uygulanabildiği anlamına gelmektedir.

Yeltsin'in yaptığı pek çok atılım yerinde olmakla beraber, hukuk reformunu sadece mahkemelerin kurulması, hakimlerin atanması ve Batı'lı kurumların doğrudan uygulanmasıyla sınırlandırması çok büyük etkiler doğurmamıştır. Mali rahatlığa yeni kavuşabilen hakimler henüz geçmişteki alışkanlıklarını ortadan kaldıramamakta ve hala idareyi veya siyasi konuları içeren davaları çözüme bağlarken kamuoyunun etkisiyle hareket etmektedirler.

Bu yönde anayasada ve kanunlarda mahkemeleri, hakimleri kamuoyundan gelebilecek baskılar karşı korumak adına hiçbir düzenleme yapılmaması ilginçtir. Belki uluslararası antlaşmalarla bu yönde varolan hükümler, uluslararası antlaşmaların iç hukuka nazaran daha üstün olduğundan hareketle uygulanarak sorun çözüme kavuşturulabilir; ancak unutulmaması gereken hiçbir uluslararası antlaşmanın belirli istisnalar dışında hak ve özgürlüklere ilişkin detaylı hükümler getirmediğidir. Dolayısıyla getirilen çerçeve hükümlerde yargının yorumlamasına göre farklı şekilde yorumlanabilecektir.

Hakimlerin siyasetle çok fazla iç içe tutulması da bir başka olumsuz yandır. Yüksek Mahkeme başkanlarının kendi çalışma alanlarıyla ilgili de olsa yasam organında belirli zamanlarda yer alabilmeleri, belirli bir devlet organında siyasi bir oluşum adına çalışırken, görevinin askıya alınması ve o görevi biter bitmez görevine dönecek oluşu, yine parlamento üyelerine danışmanlık görevleri yapabilmeleri, bağımsız yargı görüntüsünün oluşmasına engel olarak dikkat çekmektedir.

Hakimlerin bağımsızlığının sağlanması için öncelikle Rusya'nın tarihi sosyolojik, kültürel ve hukuki değerleri ortaya konmalıdır. Batı tipi hukuk devleti anlayışından belki de Rusya tipi hukuk devleti anlayışına geçmek daha yerinde olacaktır. Özellikle Asya, Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkasya gibi bölgelerde sadece yöneticilerde değil bireylerde de farklı bir yönetim ve hukuk alışkanlığı vardır. Bu saydığımız sistemlerin de neredeyse hepsinden etkilenen bir Rusya'nın sadece Batı tipi demokrasileri örnek alarak doğrudan o düzenlemeleri hayata geçirmeleri uzun vade de ve bugün görülen şekliyle eğreti bir görünüm oluşturmaktadır.

Rusya'da varolan düzenlemeler kağıt üzerinde bırakılmamalı; ancak demokratik, liberal temel hak ve özgürlükler ve bunun uzantısında yargının bağımsızlığı düşüncesine uzun süreli politikalarla kavuşulmalıdır.

KAYNAKLAR

- ALDER, John, **General Principles of Constitutional and Administrative Law**, Palgrave Macmillan Company, New York, 2002
- ATAY, Ender Ethem, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006
- BJORKMAN, Tom, **Russia’s Road to Deeper Democracy**, Brooking Institutions Press, Virginia, 2003
- BOIES, David, **“Judicial Independence and the Rule of Law”**, Washington University Journal of Law & Policy, Vol 22, 2006, s. 57 – 70
- COLBRAN, Stephen, **“Independence and Integrity as a Criterion for Judicial Performance Evaluation”**, Notre Dame Austrilia Law Review, Vol. 5, 2003, s. 15 – 36
- CULLINANE, Shawn S., **“Can the Constitutional Court of the Russian Federation Lead the Way to the Creation of a True Democratic Society in the New Russia in the 21st Century”**, Touro Law Review, Vol. 17, 2000 – 2001, s. 397 – 438
- DREWRY, Gavin, **Select Committees and Back – bench Power, in The Changing Constitution**, Editör Jeffrey Jowell ve Dawn Oliver, Clarendon Press, Oxford, 1985
- DREWRY, Gavin, **Judicial Independence in Britain: Challenges Real and Threats Imagined, in Constitutional Studies – Contemporary Issues and Controversies**, Editör Robert Blackburn, Mansel Publishing, New York, 1992
- GÜNDAY, Metin, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2004
- HENDLEY, Kathryn, **“Assesing the Rule of Law in Russia”**, Cardozo Journal of International and Comparative Law Journal, Vol. 14, 2006, s. 347 – 391
- KURU, Baki, **Hakim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1966

Arş. Gör. Ali İbrahim AKKUTAY

LANDSBERG, Brian K., “**The Role of Judicial Independence**”, Pacific Mc-George Global Bussiness and Development, Vol. 11, 2006, s. 331 – 335

MACHURA, Stefan, “**Fairness, Justice and Legitimacy: Experiences of People’s Judges in South Russia**”, Law and Policy, Vol. 25, No. 2, April 2003, s.123 – 150

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, 2004

ÖZER, Attila, **Anayasa Hukuku(Genel İlkeler)**, Turhan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2005

PLANCK, Thomas E., “**The Essential Elements of Judicial Independence and the Experience of Pre – Soviet Russia**”, William & Mary Bill of Rights Journal, Vol. 5, Issue 1, 1996 – 1997, Winter 1996, s. 1 – 73

POPOVA, Maria, “**Watchdogs or Attack Dogs? The Role of the Russian Courts and the Central Election Commission in the Resolution of Electoral Disputes**”, Europe – Asia Studies, Vol. 38, No. 3, May 2006, s. 391 – 414

ROBINSON, Neil, **Introduction: Institutions and Political Change in Russia, in Institutions and Political Change in Russia**, editör: Neil Robinson, Palgrave Publishers, 2000

ROUSSO, Alan, “**Russia’s Transformation: The Prospects for Democracy**”, Brown Journal of World Affairs, Vol 7, 2000, s. 107 – 127

SHARLET, Robert, “**Reinventing the Russian State: Problems of Constitutional Implementation**”, John Marshall Law Review, Vol. 28, 1994 – 1995, s. 775 – 786

SOLOMON, Peter H., “**Judicial Power in Russia: Through the Prism of Administrative Justice**”, Law & Society Review, Vol. 38, No. 3, 2004, S. 549 – 581

SOLOMON, Peter H., “**Threats of Judicial Counterreform in Putin’s Russia**”, Demokratizatsiya, Vol. 13, Issue 3, Summer 2005 s. 325 – 345

Rusya’da Yargı Bağımsızlığı ve Hakim Teminatı

TEZİÇ, Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, Beşinci Baskı, İstanbul, 1998

TIKHOMIROV, Yuri A., “**Basic Elements of the Federation of Russia**”, Louis – Warsaw Transatlantic Law Journal, Vol. 1995, s. 207 – 208

TOLBERT, David ve SOLOMON, Andrew, “**United Nations Reform and Supporting the Rule of Law in Post – Conflict Societies**”, Harvard Human Rights Journal, Vol. 19, 2006, s. 29 – 62

TROCHEV, Alexei, “**Less Democracy, More Courts: A Puzzle of Judicial Review in Russia**”, Law & Society Review, Vol. 38, No. 3, 2004, s. 513 – 548

TRUSHNET, Mark, “**The Judiciary and Institutions of Judicial Reform**”, American University Journal of International Law and Policy, Vol. 8, 1992 – 1993, s.501 – 516

ULITSKY, Inna, “**Legal and Constitutional Basis for the Development of the Rule of Law in Russia**”, Bulletin of the Australian Society of Legal Philosophy, Vol. 18, 1993, s. 69 – 88

ÜNAL, Şeref, **Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı (Türk Yarı Sistemi Üzerinde Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Bir İnceleme)**, TBMM Kültür Sanat Yayınları Yayın No: 65, Ankara, 1995

<http://www.law.murdoch.edu.au./icjwa/beijst.htm>

BOŞ